

H-1064 Budapest, Vörösmarty u. 35. • Tel./Fax: (36-1) 342 1573 • Bank: 11706016-20441966
E-mail: lisztferenctarsasag@gmail.com • Website: <http://www.lisztsociety.hu/>

Nr. 61
2025. december | December 2025

LISZT MAGYAR SZEMMEL THE HUNGARIAN VIEW OF LISZT

A Magyar Liszt Ferenc Társaság információs kiadványa
Newsletter of the Hungarian Liszt Society

TARTALOM

Tiszteletadás a 214 éve született Liszt Ferencnek (Eckhardt Mária)	2
150 éves a Zeneakadémia – ünnepi beszéd (Farkas Gábor).....	12
Liszt Ferenc és a papi hivatás (Watzatka Ágnes)	15
Mosonyi Mihály zongorakíséretes dalai (Gombos László).....	30
Liszt – Bartók – Taruskin (Laki Péter)	36
Weimarban jártak a budapesti Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont tudományos munkatársai	43
Amerikai Liszt Társaság Fesztivál, 2025 – Liszt és a női múzsa (Polgár Éva)	45

CONTENT

Tribute to Ferenc Liszt who was born 214 years ago (Mária Eckhardt)	7
The Music Academy is 150 years old – Festive speech (Gábor Farkas)	14
Franz Liszt and the Priesthood (Ágnes Watzatka).....	22
Songs with piano accompaniment by Mihály Mosonyi (László Gombos).....	33
Liszt – Bartók – Taruskin (Péter Laki)	39
Research associates of the Liszt Ferenc Memorial Museum and Research Centre (Budapest) in Weimar	44
American Liszt Society Festival, 2025 – Liszt and Women (Éva Polgár).....	46

KÖSZÖNET / THANKS

Budapesti tagozat:

Ács József, Palatinus Violetta, Béky Zoltán, Eckhardt Mária, Fedineczné Vittay Katalin, Fejéregyházi István, Ferencz Anna, Horváth József, Illéssy Zoltánné, Irinyi György, Meskó Bánk, Polgár Éva, dr. Papp Gábor, Soós Erzsébet, Szabó Györgyné, Szvák Emma

Szegedi tagozat:

dr. Kerek Ferenc, Kerekné Fekete Éva

Pécsi tagozat:

Hasznos Árpádné, Heiszám Ildikó, Tremmel Flórián

Külföld / Abroad:

dr. Klaus Leimenstoll

LISZT FERENC TÁRSASÁG / HUNGARIAN LISZT SOCIETY

H-1064 Budapest, Vörösmarty u. 35. • Phone/Fax: (36-1) 342 1573 • Bank: 11706016-20441966

E-mail: lisztferenc tarsasag@gmail.com • Website: <http://www.liszt society.hu>

Facebook: <https://hu-hu.facebook.com/LisztFerencTarsasag>

Elnök/President: **Farkas Gábor** – a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektora/Chair of the Liszt Ferenc University of Music (Music Academy)

Tiszteletbeli elnök / President Emeritus: **Lantos István**

Társelnök / Co-President: **Eckhardt Mária** – a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont ny. igazgatója / ret. Director of Liszt Memorial Museum and Research Centre

Társelnök / Co-President: **Király Csaba** – a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar egyetemi tanára/Pianist, Professor, Faculty of Music and Visual Arts of the University of Pécs

Főtitkár / Secretary: **Borbély László** – zongoraművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem docense/Pianist, assistant professor of the Liszt Ferenc University of Music (Music Academy)

Titkárságvezető/Secretary Assistant: **Gulyás Berta**

Tagozatvezetők / Board of Sections

Budapest – **Gombos László** zenetörténész/musicologist – 1064 Budapest, Vörösmarty u. 35.

Pécs – **Pogány Ildikó** ny. zongoratanár/ret. piano teacher, House of Arts and Literatura – 7621 Pécs, Széchenyi tér 7-8.

Sopron – **Bódás Zsuzsanna** zongoratanár/piano teacher – 9400 Sopron, Templom u. 8, 1/3.

Szeged – **Prof. Kerek Ferenc** zongoraművész, /pianist, professor of the Szeged University – 7625 Szeged, Tisza Lajos krt. 79-81.

Liszt magyar szemmel – The Hungarian View of Liszt

Kiadó: Liszt Ferenc Társaság 1064 Budapest Vörösmarty u. 35.

Felelős kiadó: Farkas Gábor, elnök

Felelős szerkesztő: Eckhardt Mária

Fordítás: Art Show Production Hungary Bt.

Angol nyelvi lektor: Paul W. Merrick

Tördelés: Gusztin Rudolf

Nyomda: Vincze Nyomda Esztergom

HU ISSN 1788-9901 • HU ISSN 2732-0278 online

In the 1860s, parallel to the restoration of the church, society took strong steps towards liberalism, urging the withdrawal of the church from politics and civil life. In 1865, barely five years before the outbreak of the German Kulturkampf, Liszt, who had until then been a role model for progressives, joined the Catholic Church, which was considered the most conservative and reactionary institution of the age. This was certainly difficult to accept positively. Liszt paid no attention to this shock, and as time went on, everyone accepted that Liszt was religious and even wore priestly vestments at the conductor's podium. When he was staying in Pest, he attended morning mass with the Franciscans. He liked reading religious newspapers, which he ordered from France. In Rome and Weimar, he accepted his pupils free of charge and supported his poor pupils with his own money. Although he was not wealthy, charitable associations could always count on his donations.

Priesthood, at the level at which he took it up, became an integral part of his personality.

MOSONYI MIHÁLY ZONGORAKÍSÉRETES DALAI

GOMBOS LÁSZLÓ

Ha távolról, valahonnan a műholdak messzeségéből tekintünk hazánkra vagy az ennek megfelelő virtuális pozícióból a 19. századi magyar zenére, csupán elmosódott körvonalakat láthatunk. Közeledve felismerhetjük a hegységek, a Balaton és a Duna vonalát, illetve Liszt Ferenc, majd később Erkel Ferenc művészetét is. Tapasztalatból tudom: érdemes még közelebb jönni: van kincsünk elég, amelyeket ha egyszer már felfedeztünk magunknak és másoknak, akkor legközelebb jóval könnyebben válnak láthatókká. Az elmúlt héten egy zenetudományi konferencia ébresztett rá Mosonyi Mihály dalainak értékeire, és hívta fel többünk figyelmét egy néhány évvel ezelőtt megjelent lemezfelvételre. Íme, ismét valami, amit érdemes felhelyezni zeneéletünk térképére.

A Liszt Társaság lapjának hasábjain annak idején, a 2019. júliusi számban (no. 36) már találkozhattunk egy rövid, tényyszerű jelzéssel Mosonyi dalainak kiadásáról, de bizonyára nem voltam egyedül, aki magával a dupla hanglemezzel nem került közvetlen ismeretségbe. Most, 2025. október közepén azonban a sátorlajú helyi Lavotta Alapítvány konferenciáján Sziklavári Károly, a kiadvány szerkesztője és a kísérőtanulmány szerzője tartott előadást a dalokról, és mondanivalóját a CD részleteivel illusztrálta. Szavai nyomán egy olyan zenei nagyság bontakozott ki előttünk, aki a bensőséges vokális kamarazene területén is jelentőset alkotott. Természetesen ismertük a 19. századi magyar zene kiváló alakját, az operák, szimfonikus és zongoraművek szerzőjét, a *Zenészeti Lapok* elkötelezett cikkíróját, a zeneélet vezető alakját és nem utolsósorban Liszt Ferenc barátját. Már azért megérdemelné az utókor öröké tartó háláját, hogy a nagy mester követője, támogatója és „harcostársa” volt, és hogy szerepet játszott abban, hogy Liszt itthon érezhesse magát, és később évről évre hónapokat töltsön szülőhazájában. Az előadás és Mosonyi daltermésének hangfelvétele a komponista újabb oldalára hívta fel a figyelmet.

A Magyar Kultúra Kiadónál megjelent hangzó összkiadás újdonság volt 2018-ban, és sokak számára még ma is az. A címe költői: *Az elveszett szerelem hangjai. Mosonyi Mihály zongorakíséretes dalai*. A kiadvány külsőre nem hagyományos CD, hanem két csinos könyv, díszes kemény borítóval és egy-egy lemezmelléklettel a hátlap belső oldalán (I. kötet: Német dalok, II. kötet: Magyar dalok). Összesen mintegy 200 oldalnyi szöveget és 70-80 képi illusztrációt tartalmaz (portrék, korabeli épületek, újságcikkek részletei, kottacímlapok, kottapéldák). Sziklavári Károly kísérőtanulmánya valóságos Mosonyi-monográfia részletes életrajzzal, a komponista stílusának és zenei pályájának jellemzésével, műjegyzékkel és a dalok alapos, elemző bemutatásával. A szerző joggal nevezte előszavában „Mosonyi-dalkalauz”-nak: ha a felvételek kedvet csináltak az előadóknak és a közönségnek, itt minden fontos információt megtalálnak az egyes művekről. A kötetek végén valamennyi dal szövege helyet kapott (német nyelvű költemény esetén a magyar nyersfordítással együtt).

A lemezkiadványok kísérőfüzeteire az olvasót csupán a közreműködők rövid életrajzai emlékeztetik: a két énekművészt, Miksch Adrienné és Kiss Tivadaré, a zongorán játszó Elek Szilviáé és a könyv írójáé, Sziklavári Károlyé. Sőt, maga a zongora is főszereplővé emelkedett, ugyanis jelenléte erősen rányomta a bélyegét a hangfelvétel egészére: befolyásolta az énekesek hangját, intonációját, hangképzését, a zongoraművész játék-módját és mindenekelőtt magát a hangzást. A produkció minden bizonnyal tökéletesebb lett volna egy jó Bösendorfer kíséretével, a kiadvány készítői azonban a tökéletességnél jobban vágytak a korhűségre és a hi-telességre. Ezért Schmidt Károly 1844 körül Pozsonyban készített zongorája mellett döntöttek (a 737-es sor-számú hangszer leírását Takács Szilvia készítette el). Ez a korához képest jó állapotban lévő magyar hangszer abból az időből származik, amikor az ifjú Mosonyi letelepedett Pesten.

Valóban fontos, hogy a régebbi zenét megszólaltató művészek – a zongoristák mellett a kamarazene további szereplői is! – találkozzanak korabeli hangszerekkel, megismerjék azok hangzási és mechanikai tulajdonságait. Másképp kell zongorázni, énekelni, hegedülni stb., ha a maitól eltérő hangszínek szólnak a kíséret különféle regisztereiben, ha más a lecsengés hossza, a szerkezet eltérően reagál a billentésre, másképp zúg össze a pedál, vagy ha egy sűrűn felrakott zenei szövet sokkal áttetszőbben szól a régi hangszeren, mint a main. Mindezek figyelembevételével fény derülhet a szerző eredeti szándékaira, és az így szerzett tanulságok befolyásolhatják a modern zongorákon történő interpretációt is.

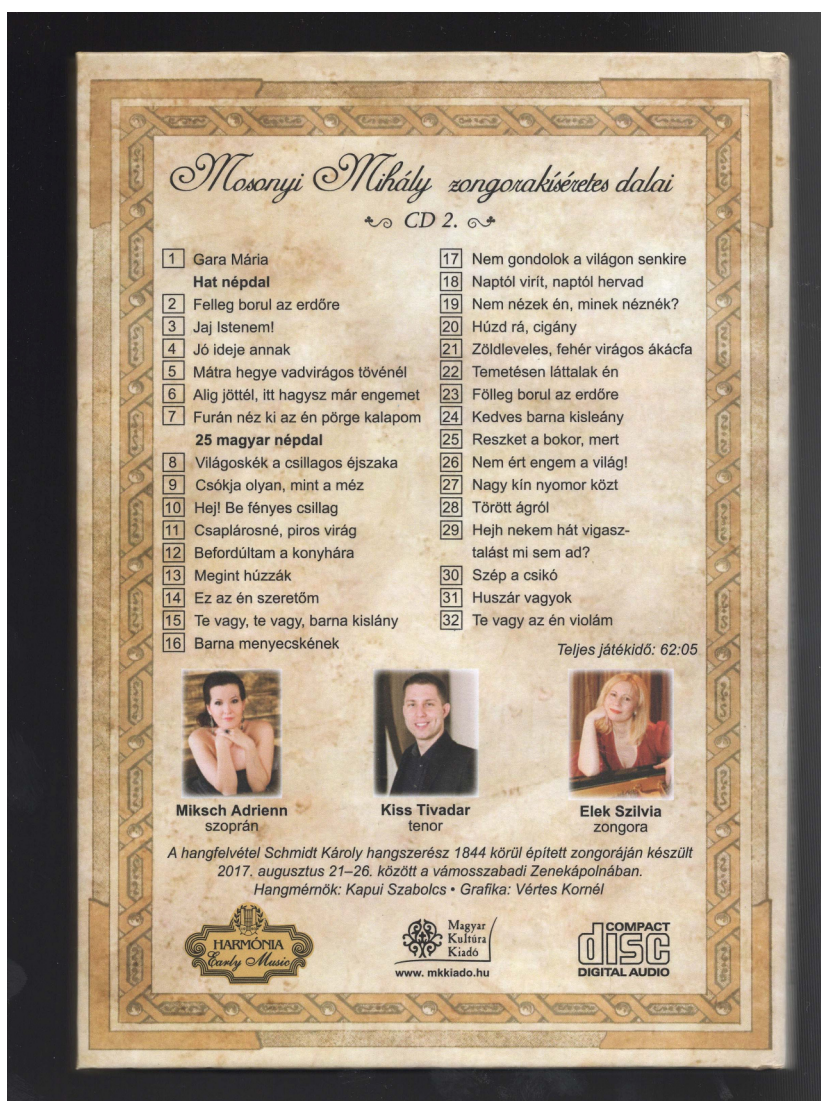
Sajnos, amit nyerünk a réven, annak egy részét elveszíthetjük a vámon: miközben a tökéletlenség valóban emberi és szerethető vonás lehet, a mai fül már túlságosan hozzászokott az akárhányszor megismételhető precíz megszólalásokhoz. Nem vagyok arról meggyőződve, hogy ugyanez a zongora ugyanígy szólt a 19. század közepén, hiszen minden alkotóelemének megváltozott az anyagszerkezete, szilárdsága és rezgési tulajdonsága, és abban sem lehetünk biztosak, hogy éppen a kor legjobb példányai maradtak fenn játszható állapotban. Ráadásul ez volt az az időszak, amikor a hangszerkészítés villámgyors átalakulásokon ment keresztül, és Mosonyi életének végére a zongorák már lényegesen eltérő tulajdonságokkal rendelkeztek, mint néhány évtizeddel korábban. Elek Szilvia minden bizonnyal kihozta hangszeréből azt, amire az képes, de nem győzhette le az egyenetlenségeket és főképp a zörgésekkel teli, lebegő, gyakran hamiskás hangzást (nem tudhatom, hogy Kiss Tivadar intonációs problémáira mennyiben hatottak a kíséret hangzási bizonytalanságai).

Summa summarum: a felvételnek köszönhetően a hallgató beleképzelheti magát a 19. század közepi házimuzsikálás hangulatába, és joggal feltételezheti, hogy Mosonyi és ismerősei saját szalonjaikban is ehhez közeli hangzásokat szólalhattak meg egy-egy összefüggés alkalmával. Barátok muzsikáltak együtt spontán

módon, közöttük a szerzőn és családján kívül minden bizonnyal a később híressé vált tanítványok is: Mihailovich Ödön, Ábrányi Kornél, Bertha Sándor, Zimay László, verebi Végh János, Erkel Gyula és Erkel Sándor.

Sziklavári Károly tanulmányában részletesen bemutatta Mosonyi daltermésének típusait és korszakait. Az első csoportba az 1840-es és a korai 1850-es évek féltucatnyi rövid, biedermeier szellemében fogant, intim egyszerűségű német dalát sorolta. Az első kötet 46. lapját idézem: „A hat különálló tétel között van két altató-dal (An Irma, Wiegenlied), lángoló szerelmi vallomás (Ob ich dich liebe?), hívogató udvarlás (Du schönes Fischer-mädchen), panaszos elvagyódás (Aus einsamer Zelle) és önfeledt-játékos álmodozás is (Wunsch im Frühlinge). Közülük legalább öt vélhetően megelőzte az opus-számmal jelölt – és a lipcsei Breitkopf & Härtel Kiadónál 1853–54 tájékán megjelent – kötetdalok keletkezését. Egyetlen kivétel a Du schönes Fischer-mädchen, amelynek szerzői kéz-irata 1853. május 10-i dedikációs (és vélhetően egyúttal keletkezési) dátumot visel...”

Szintén német és németre fordított költők verseit zenésítette meg Mosonyi az említett két opuszban az 1850-es évek elején: *Sechs Lieder* op. 5 (három esetben Nikolaus Lenau, kétszer Emanuel Geibel és egy alkalommal Robert Burns), valamint *Schilflieder* op. 6 (Nádi dalok / Dalok a nádasból, dalciklus Lenau költemé-nyeire).

A zeneszerző életének utolsó évtizedében, amikor nevét Brandról Mosonyira magyarosította, stílust is váltott, és a németet magyar szövegre és magyaros elemekkel átszőtt stílusra cserélte, amelyben idővel Wagner hatása is megmutatkozott. Az 1860-as években komponált öt nagyszabású koncertdal és hat rövidebb Tóth Kálmán-megzenésítés mellett ide tartozik a Füredy Mihály dallamait kísérettel ellátó *25 magyar népdal*.

Ezt a logikai és időrendi sorrendet a kiadvány összeállítása során részben terjedelmi és praktikus szempontok írták felül. A két lemez nagyjából azonos játékidjét (66'16 és 62'05) azáltal lehetett biztosítani, hogy

négy magyar dal az első, „Német dalok” alcímű CD végére került, ugyanakkor elemzése és a hozzá tartozó versek közzélése a második, „Magyar dalok” kötetben kapott helyet. Egy új, revideált kiadás esetén a két kötetet nagyobb formátumban, impozáns könyvvé egyesítve lehetne megjelentetni, a végén mindkét lemezzel. A művek sorrendjét egyéb szerkesztési szempontok is befolyásolták: amint az megszokott, a lemezek elejére vonzóbb, súlyosabb kompozíciók kerültek. Ennek köszönhetően érheti a hallgatót valódi meglepetésként a legelső szám, az *Ach wärest du mein* kezdetű Lenau-költemény megzenésítése (*Sechs Lieder*, op. 5 no. 1). Egy érett, nagyformátumú dalköltő szólal meg benne, és helyezi fel Magyarországot a műfaj nemzetközi palettájára: már ezért az egyetlen kompozícióért érdemes megismerkedni a kiadvánnyal. A másik opusz, a *Schilflieder* (op. 6) annyiban jelent „előrelépést”, hogy itt valóban egységes, egybekomponált dalciklusról van szó, a tételek közötti átvezetésekkel. Miksch Adrienn ezúttal is szépen, fényes hangszínnel és érzékenyen interpretálta, együtt lélegezve Elek Szilvia rugalmasan alkalmazkodó és inspiráló zongoraszólomával.

A magyar dalirodalom szempontjából különleges értéket képviselnek Petőfi Sándor, Arany János, Komócsy József és Tóth Kálmán verseinek megzenésítései. Mosonyi az elsők között volt, aki a nemzetközi hagyomány és a verbunkos zene elemeinek kombinációjával hozzájárult a nemzeti dalköltészet kibontakoztatásához. A két lemezen szereplő zeneművek igényes kidolgozásukkal, ötletgazdagságukkal érdemesek arra, hogy tovább színesítsék a koncertrepertoárt. Ha a szerző más műveihez hasonlóan egyenként nem is vehetik fel a versenyt a zenetörténet legnagyobb mestereinek alkotásaival, számunka akkor is érzelmi és történeti jelentőséggel bírnak, és a kiváló hazai kortársak életműveivel együtt közösen, egy tradíció részeként megtörténhet, hogy kedvező időjárás esetén olykor a Holdról is láthatókká váljanak.

SONGS WITH PIANO ACCOMPANIMENT BY MIHÁLY MOSONYI

LÁSZLÓ GOMBOS

If we look at Hungary from a distance, from somewhere as far away as satellites, or at 19th century Hungarian music from a corresponding virtual position, we see only blurred outlines. As we get closer, we can recognize the mountain ranges, Lake Balaton, and the Danube, as well as the art of Ferenc Liszt and later Ferenc Erkel. I know from experience that it is worth coming even closer: we have enough treasures that, once we have discovered them for ourselves and others, will be much easier to recognize next time. Last week, a musicology conference awakened us to the value of Mihály Mosonyi's songs and drew our attention to a recording released a few years ago. Lo and behold, again we have something that is worth adding to the map of our musical life.

In the July 2019 issue (no. 36) of the Liszt Society's journal we already encountered a brief, factual mention of the release of Mosonyi's songs, but I was certainly not the only one who was not directly familiar with the double album itself. Now, in mid-October 2025, however, at a conference of the Lavotta Foundation in Sátoraljaújhely, Károly Sziklavári, the editor of the album and the author of the accompanying information, gave a lecture presentation on the songs, illustrating his points with excerpts from the CD. His words revealed a musical giant who also made significant contributions to the field of intimate vocal chamber music. Of course, we were familiar with this outstanding figure of 19th-century Hungarian music, the composer of operas, symphonic and piano works, a committed contributor to the journal *Zenészeti Lapok*, a leading figure in musical life and, last but not least, the friend of Franz Liszt. He deserves the eternal gratitude of posterity for being the great master's disciple, supporter, and "comrade-in-arms", and for playing a role in making Liszt feel more at home in Hungary and later spend months in his homeland year after year. The performance and the recording of Mosonyi's songs has drawn attention to a new side of the composer.

The audio full edition published by *Magyar Kultúra Kiadó* was new in 2018, and for many it still is today. Its title is poetic: *The Sounds of Lost Love. Songs with piano accompaniment by Mihály Mosonyi*. The publication is not a traditional CD, but two attractive books with decorative hard covers and a disc supplement on each of the inside back covers (Volume I: German songs, Volume II: Hungarian songs). It contains a total of about 200 pages of text and 70-80 illustrations (portraits, contemporary buildings, excerpts from newspaper articles, sheet music covers, sheet music examples). Károly Sziklavári's accompanying text is a genuine Mosonyi monograph with a detailed biography, a description of the composer's style and musical career, a list of works, and a thorough, analytical presentation of the songs. The author rightly called it a "*Mosonyi song*

KÖSZÖNET / THANKS

Budapesti tagozat:

Ács József, Palatinus Violetta, Béky Zoltán, Eckhardt Mária, Fedineczné Vittay Katalin, Fejéregyházi István, Ferencz Anna, Horváth József, Illéssy Zoltánné, Irinyi György, Meskó Bánk, Polgár Éva, dr. Papp Gábor, Soós Erzsébet, Szabó Györgyné, Szvák Emma

Szegedi tagozat:

dr. Kerek Ferenc, Kerekné Fekete Éva

Pécsi tagozat:

Hasznos Árpádné, Heiszám Ildikó, Tremmel Flórián

Külföld / Abroad:

dr. Klaus Leimenstoll

LISZT FERENC TÁRSASÁG / HUNGARIAN LISZT SOCIETY

H-1064 Budapest, Vörösmarty u. 35. • Phone/Fax: (36-1) 342 1573 • Bank: 11706016-20441966

E-mail: lisztferenc tarsasag@gmail.com • Website: <http://www.liszt society.hu>

Facebook: <https://hu-hu.facebook.com/LisztFerencTarsasag>

Elnök/President: **Farkas Gábor** – a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektora/Chair of the Liszt Ferenc University of Music (Music Academy)

Tiszteletbeli elnök / President Emeritus: **Lantos István**

Társelnök / Co-President: **Eckhardt Mária** – a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont ny. igazgatója / ret. Director of Liszt Memorial Museum and Research Centre

Társelnök / Co-President: **Király Csaba** – a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar egyetemi tanára/Pianist, Professor, Faculty of Music and Visual Arts of the University of Pécs

Főtitkár / Secretary: **Borbély László** – zongoraművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem docense/Pianist, assistant professor of the Liszt Ferenc University of Music (Music Academy)

Titkárságvezető/Secretary Assistant: **Gulyás Berta**

Tagozatvezetők / Board of Sections

Budapest – **Gombos László** zenetörténész/musicologist – 1064 Budapest, Vörösmarty u. 35.

Pécs – **Pogány Ildikó** ny. zongoratanár/ret. piano teacher, House of Arts and Literatura – 7621 Pécs, Széchenyi tér 7-8.

Sopron – **Bódás Zsuzsanna** zongoratanár/piano teacher – 9400 Sopron, Templom u. 8, 1/3.

Szeged – **Prof. Kerek Ferenc** zongoraművész, /pianist, professor of the Szeged University – 7625 Szeged, Tisza Lajos krt. 79-81.

Liszt magyar szemmel – The Hungarian View of Liszt

Kiadó: Liszt Ferenc Társaság 1064 Budapest Vörösmarty u. 35.

Felelős kiadó: Farkas Gábor, elnök

Felelős szerkesztő: Eckhardt Mária

Fordítás: Art Show Production Hungary Bt.

Angol nyelvi lektor: Paul W. Merrick

Tördelés: Gusztin Rudolf

Nyomda: Vincze Nyomda Esztergom

HU ISSN 1788-9901 • HU ISSN 2732-0278 online